

POLSKIE CZASOPISMA LITERACKIE W INTERNECIE – DOSTĘPNOŚĆ, SPOSOBY UPOWSZECHNIANIA I PRÓBA TYPOLOGII

EVELINA KRISTANOVA <http://orcid.org/0000-0003-4935-7417>

Wydział Nauk Społecznych
Akademia Ekonomiczno-Humanistyczna w Warszawie

ABSTRACT

Polish Literature Press in the Internet – availability, ways of disseminating and typology

A media content analysis method was used to get an overview of all the Internet available article titles in relevance to literature profile in all forms and setup (full-text, abstract, table of contents, bibliographic description or table of titles). Without any chronological constrains, such things were taken into account as, forgone digital scripture/periodicals featured in Polish digital libraries, the same as, modern periodicals from the beginning of their existence brought into digital version, seen at all sorts of web portals, web sites, or self-made ones (You can spot them “by chance” in the most unexpected location i.e. encyclopaedia or private Facebook profile). What’s more, attempts were made to assess communicativeness, usefulness and ease with the user’s access. Needless to say, the lyrical wanted to answer the question: are the most well-known Polish periodicals available online? At the end, a typology attempt of all the given literature in accordance to different criteria was presented.

Keywords: digitized Polish magazine of literature, Polish literary periodicals in the Internet, typology of literature press

✉ Adres do korespondencji: evelin@onet.pl

Periodyki o profilu literackim w przeciwieństwie do czasopism określanych mianem społeczno-kulturalnych doczekały się jednoznacznych definicji. W dotychczasowej terminologii podkreślano zazwyczaj dominującą na ich łamach obecność rozważań o życiu literackim oraz dbałość o zamieszczanie utworów literackich (wierszy, opowiadań, powieści w odcinkach) (Maślanka 1976, s. 42–45). Powstałe jako wydawnictwa ciągłe, tworzone i redagowane były często przez samych pisarzy i krytyków literackich, związanych twórczo z własnym środowiskiem czy określoną grupą poetycką, a skierowane do odbiorców zainteresowanych literaturą. Ich cechą charakterystyczną stawał się niekiedy bunt wobec zastanej rzeczywistości i twórczości literackiej (Buck 1992). W badaniach prasoznawczych mogą stanowić istotny a zarazem bardziej trwałe od prasy codziennej dokument kulturowy epoki.

Na temat polskich czasopism literackich wydawanych w różnych okresach historycznych posiadamy pokaźną literaturę przedmiotu (Gajkowska 2013). Wypowiadali się o nich zarówno prasoznawcy, jak też historycy, filolodzy, językoznawcy, literaturoznawcy, pedagodzy, teolodzy czy bibliolodzy. Do starszych pozycji należą ogólne opracowania zwarte obejmujące wybrane epoki i zagadnienia¹, nowsze wydania książkowe dotyczą m.in. pism literackich wydawanych w Polsce w latach 1980–1989 (Rabizo-Birek 2012) oraz po przemianach roku 1989 (Marecki 2005; Wieczorek 2005; Dabert 2014). Preferencją niektórych autorów stało się ukazywanie roli najważniejszych tytułów o tym profilu. Najwięcej monografii i artykułów, jak dotąd, doczekały się *Wiadomości Literackie*². Ich

¹ Np. M. Ankudowicz-Bieńkowska, *Z dziejów folkloru kresowego doby romantyzmu: ukraińska, białoruska i litewska kultura ludowa w polskich czasopismach literackich ziem litewsko-ruskich lat międzypowstańowych*, Olsztyn 1999; J. Chłosta, *Polskie życie literackie we Lwowie w latach 1939–1941 w świetle oficjalnej prasy polskojęzycznej*, Olsztyn 2000; E. Chudziński, *W kręgu kultury i literatury chłopskiej 1918–1939: z dziejów chłopskiej prasy literackiej*, Warszawa 1985; W. Hendzel, P. Obrączka, *Z problemów czasopiśmiennictwa Młodej Polski (w kręgu krakowskiego Życia, Krytyki i Chimery)*, Opole 1988; M. Ingot, *Polskie czasopisma literackie ziem litewsko-ruskich w latach 1832–1851*, Warszawa 1966; T. Kłak, *Czasopisma awangardy. Cz. 1, 1919–1931*, Wrocław 1978; T. Kłak, *Czasopisma awangardy. Cz. 2, 1931–1939*, Wrocław 1979; K. Kulpińska, *Szata graficzna młodopolskich czasopism literacko-artystycznych*, Warszawa 2005; K. Koźniewski, *Ile głosów – tyle prawd: o warszawskich tygodnikach literacko-społecznych w latach 1859–1918*, Warszawa 1983; Z. Maresz, *Problemy wykształcenia średniego w polskich czasopismach literackich z lat 1850–1867*, Wrocław 1981; Z. Sinko, *Proza fabularna w czasopismach polskich: 1801–1830*, Wrocław 1988; I. Socha, *Czasopisma dla młodzieży, literatura piękna, wychowanie literackie (1918–1939)*, Katowice 1990; M. Straszewska, *Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832–1848. Cz. 1 (1832–1840)*, Wrocław 1953; *taż*, *Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832–1848. Cz. 2 (1840–1848)*, Wrocław 1959; L. Szaruga, *Co czytamy?: prasa kulturalna 1945–1995*, Lublin 1999; E. Szczawińska, *Muzyka w polskich czasopismach literackich i społecznych 1864–1900*, Kraków 1964; W.P. Szymański, *Odrodzenie i Twórczość w Krakowie: (1945–1950)*, Wrocław, Kraków 1981; W.P. Szymański, *Z dziejów czasopism literackich w dwudziestoleciu międzywojennym*, Kraków 1970; J. Wegner, *Czasopiśmiennictwo literackie lat 1944–1948*, Warszawa 1971; A. Zyga, *Krakowskie czasopisma literackie drugiej połowy XIX w. (1860–1895)*, Kraków 1983.

² K. Skowron, „Komitet paryski” versus „Bractwo św. Łukasza”: problematyka konfliktu grupowań artystycznych na łamach *Wiadomości Literackich* w latach 1928–1934, Poznań 2014;

kontynuacja, czyli emigracyjne *Wiadomości* (1940–1981) również przyciągnęły uwagę badaczy³. Periodyki literackie od zapomnienia uchroniły również wydane szkice, studia i opracowania, jak też wywiady, korespondencje, pamiętniki, tomy redakcyjne, książki pamiątkowe czy antologie⁴. Ukazało się także wiele drukowanych bibliografii zawartości poszczególnych tytułów prasowych (Bąbiak 2017)⁵.

E. Szawerdo, *Nyugat na Węgrzech: Wiadomości Literackie w Polsce*, Warszawa 2006; M. Szpakowska, *Wiadomości Literackie* prawie dla wszystkich, Warszawa 2012; A. Zawiszewska, *Komunikacja prasowa a komunikacja literacka: na przykładzie Wiadomości Literackich (1924–1939)*, *Media, Kultura, Komunikacja Społeczna: Zeszyty Naukowe Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UWM* 2005, nr 1, s. 121–136; A. Zawiszewska, *Recepcja literatury rosyjskiej na łamach Wiadomości Literackich (1924–1939)*, Szczecin 2005; A. Zawiszewska, *Zachód w oczach liberałów: literatura niemiecka, francuska i angielska na łamach Wiadomości Literackich (1924–1939)*, Szczecin 2006.

³ R. Habielski, *Niezłomni nieprzejednani. Emigracyjne Wiadomości i ich krąg 1940–1981*, Warszawa 1991; M.E. Lutomiński, Mickiewicz i okolice: tematy romantyczne na łamach londyńskich *Wiadomości* z lat 40. i 50. XX wieku, Toruń 2012; R. Moczko, „Omawiacze, laurkodawcy”, publicyści i krytycy: krytyka literacka na łamach *Wiadomości* w latach 1946–1956, Toruń 2013.

⁴ Antologia *Akantu* 1998–2002, red. S. Pastuszewski, Bydgoszcz 2003; Antologia *Akantu* 2003–2007, red. S. Pastuszewski, Bydgoszcz 2008 [Słownik biograficzny, b-fia]; Bajki na łamach *Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych*, oprac. B. Wolska, A. Petlak, A. Mateusiak, Łódź 2011; M. Bartyzel, *Sztuka i Naród w Wielkim Teatrze Świata: dramat i teatr w programie pisma i środowiska Sztuki i Narodu 1942–1944*, Toruń 2005; G.P. Bąbiak, *Metropolia i zaścianek: w kręgu Chimery* Zenona Przesmyckiego, Warszawa 2002; M. Chrzanowski, *Oblicza Współczesności*, Warszawa 1987; M. Chrzanowski, *Życie Literackie w latach 1951–1980*, Kraków 1983; W. Czernianin, H. Czernianin, *Wokół Tygodnika Wileńskiego 1815–1822: studia i szkice*, Wrocław 2011; H. Gosk, *W kręgu Kuźnicy: dyskusje krytycznoliterackie lat 1945–1948*, Warszawa 1985; M. Kabata, *Warszawska batalia o nową sztukę (Wędrowiec 1884–1887)*, Warszawa 1978; *Materiały do dziejów awangardy*, oprac. T. Kłak, Wrocław 1975; J. Natanson, *Tygodnik Odrodzenie (1944–1950)*, Warszawa 1987; M. Obrusznik-Partyka, *Literatura i krytyka na łamach Biesiady Literackiej (1876–1906)*, Piotrków Trybunalski 2002; Z. Piasecki, Stanisław Witkiewicz w *Wędrowcu* Artura Gruszeckiego, Opole 1992; J. Platt, *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770–1777): wybór*, Wrocław 1968; tenże, *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne: 1770–1777: zarys monografii pierwszego polskiego czasopisma literackiego*, Gdańsk 1986; *Pokolenie Współczesności: twórcy, dzieła, znaczenie*, pod red. Z. Kopecia i in., Poznań 2016; J. Ratajczak, *Zagasy „brzask epoki”*: szkice z dziejów czasopisma *Zdrój* 1917–1922, Poznań 1980; *Pozytywiści warszawscy: Przegląd Tygodniowy 1866–1876. Seria 1, Studia, rewizje, konteksty*, red. A. Janicka, Białystok 2015; A. Szczepańska, *Chimera: tekstowa kolekcja Zenona Przesmyckiego*, Gdańsk 2008; M. Pietrzak, *Krytyka literacka wobec pokolenia Współczesności*, Warszawa 2007; W. Roszkowska-Sykałowa, *Athenaeum* Józefa Ignacego Kraszewskiego: 1841–1851: zarys dziejów i bibliografia zawartości, Wrocław 1974; *Tezy Kuźnicy o polityce kulturalnej partii i państwa*, Warszawa 1981; A.K. Waśkiewicz, *Fenomen gdański: pięć szkiców o instytucjach młodej literatury lat siedemdziesiątych*, Gdańsk 2002; B. Wierszyłowska, *Literatura i krytyka na łamach Życia (1887–1891)*, Opole 2003; *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne (1770–1777)*, t. 1, oprac. J. Platt, Wrocław 2004; *Zeszyty Literackie 1982–2012*, red. M. Nowak-Rogozniński, Warszawa 2012; A. Zieniewicz, *Idące Wilno: szkice o Żagarach*, Warszawa 1987; *Źródła do historii awangardy*, oprac. T. Kłak, Wrocław 1981 [zawiera też korespondencję Jana Brzękowskiego do Juliana Przybosia].

⁵ E. Aleksandrowska, *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne: 1770–1777: monografia bibliograficzna*, Warszawa 1999; G.P. Bąbiak, *Bibliografia zawartości Życia warszawskiego i krakowskiego Strumienia oraz Chimery*, Warszawa 2000; W. Bertman, T. Biłski, *Bibliografia zawartości Arkadii: 1996–2007*, Katowice 2008; A. Czachowski, *Wiadomości Literackie 1934–1939: bibliografia zawartości*, Wrocław 1999; B. Czarnecka, R. Moczko, *Tygodniowy serwis literacki Koła Pisarzy z Polski – Tygodnik Polski 1941–1947: bibliografia zawartości*, Toruń 2006; S. Dziki, *Muzyka w polskich czasopismach literackich i społecznych 1831–1863*, Kraków 1973; J. Gawalkiewicz, *Bibliografia Pamiętnika Literackiego: 1946–1962*, Wrocław 1964; K. Jazdon, *Przegląd Wielkopolski*

Pomocą do dalszych badań prasoznawczych mogą się stać również prace nieopublikowane. Warto wspomnieć chociażby o pracach studentów napisanych pod kierunkiem Aliny Słomkowskiej na byłym Wydziale Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego⁶.

O ile literatura przedmiotu dotycząca samych periodyków literackich jest imponująca, to nie można tego stwierdzić w przypadku opracowań na temat ich dostępności w Internecie. Częściej można natrafić na wypowiedzi odnoszące się do digitalizacji czasopism w ogóle (Fiałkowski 2004, s. 5; Kowalska 2009; Kowalewski 2010; Olczak 2013; Kozakowski 2016). Artykuł stanowi wstępną próbę spojrzenia – z punktu widzenia historyka mediów – na zaawansowanie prac digitalizacyjnych w odniesieniu do wybranej grupy periodyków, jak też na nowe rozwiązania w promowaniu współczesnych periodyków literackich.

Głównym kryterium zakwalifikowania do omawianych tu pism był ich profil literacki oraz dostępność w Internecie. Zmierzano do określenia kryteriów wyszukiwawczych, pomocnych współczesnemu czytelnikowi w znajdowaniu dawnych i obecnie wydawanych rodzimych czasopism literackich. W analizie starano się jednocześnie przedstawić formy ich dostępności. Kluczowe zapytanie dotyczyło istnienia zdigitalizowanych wersji najbardziej znanych literackich periodyków XIX i XX wieku. Przy okazji zwrócono też uwagę na łatwość dostępu i użyteczność różnych form prezentacji czasopism w Internecie z punktu widzenia użytkownika. Wreszcie na podstawie już istniejących typologii tej kategorii pism podjęto próbę zbudowania aktualnego ich podziału.

Podstawą opracowania jest przegląd dostępnych źródeł internetowych, w których występowały czasopisma literackie. Wśród nich znalazły się bibliografie, zintegrowane katalogi bibliotek, polskie biblioteki cyfrowe, spisy periodyków oraz poszczególne portale internetowe tytułów prasowych. W artykule skupiono się przede wszystkim na czasopismach, które w tytule lub podtytule określiły swój profil jako literacki (obok np. kulturalnego czy politycznego). Nie uwzględniono natomiast dodatków literackich do pism, pominięto również literackie numery specjalne wydawane w obrębie tytułów oraz pisma mniejszości narodowych (m.in. Ukraińców, Żydów). W kręgu zainteresowań znalazły się natomiast periodyki wydawane na ziemiach polskich w różnych okresach historycznych (w tym

---

Historyczny i Literacki 1867, 1869; *Tygodnik Wielkopolski* 1871–1874, Poznań 2000; K. Jazdon, *Orędownik Naukowy: pismo czasowe poświęcone literaturze, historii, krytyce i nowinom literackim* 1840–1846, Poznań 2002; F. Lichodziejewska, A. Radkowska, *Tydzień* 1893–1906. *Na Ziemi Naszej* 1909–1911: bibliografia zawartości, Wrocław 1959; A. Przybyszewska, *Arkusz* (1991–2003): bibliografia zawartości, Poznań 2012; L. Szaruga, *Zapis: zarys monograficzny, bibliografia zawartości*, Szczecin 1996; A. Oszczęda, *Bibliografia Pamiętnika Literackiego* 1982–2002, Warszawa, Wrocław 2007; Mickiewicz w *Pamiętniku Literackim*, oprac. S. Rosiek, Gdańsk 201; K. Jazdon, *Sobótka: tygodnik beletrystyczny ilustrowany* 1869–1871, Poznań 1999; J. Świdorska, *Lwowskie Wiadomości Muzyczne i Literackie* 1925–1934; *Szopen* 1932; *Echo* 1936–1937, Kraków 1961.

⁶ Obecnie Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii; Z. Guca, *Nowa Kultura: analiza treści roczników 1951 i 1957*, Warszawa 1973; M. Kalinowska, *Spory o Współczesność* (1956–1961), Warszawa 1988; M. Rafalska, *Nowiny Literackie* (1947–1948): próba monografii, Warszawa 1981.

dawnej Rzeczypospolitej, np. pisma lwowskie) oraz publikowane na emigracji. Profil literacki pism uwzględniono dość szeroko, a zatem nie pominięto tytułów o charakterze artystycznym, poetyckim czy teatralnym. Znalazły się tu organy prasowe należące do klubów literackich, inicjatywy prasowe studentów, naukowców oraz przedstawicieli środowisk regionalnych.

Źródła informacji bibliograficznych

Ze względu na kompletność danych bibliograficznych poszukiwanie obecnie wydawanych tytułów czasopism należy rozpocząć od bieżącej bibliografii narodowej. Najbardziej przydatna dla odbiorcy prasy jest *Bibliografia Wydawnictw Ciągłych*, która corocznie, na podstawie egzemplarza obowiązkowego, rejestruje wszystkie wydawnictwa wpływające do Biblioteki Narodowej (BN).

W dalszej kolejności należy uwzględnić *Bibliografię Zawartości Czasopism* oraz *Polską Bibliografię Literacką*, która (dostępna *online* od 1990 roku) zawiera alfabetyczną kartotekę czasopism z uwzględnieniem periodyków literackich.

Nieocenione źródło informacji o zdigitalizowanych polskich pismach stanowi łatwa w obsłudze wyszukiwarka w serwisie tematycznym „Czasopisma” Federacji Bibliotek Cyfrowych. Wyniki wyszukiwania pokazują bowiem dostępność pism w polskich bibliotekach cyfrowych.

Kolejnym źródłem informacji wskazującym także miejsca przechowywania w bibliotekach krajowych poszczególnych tytułów pism literackich są zintegrowane katalogi centralne. Szybki i łatwy w obsłudze NUKAT oprócz opisów bibliograficznych odsyła jednocześnie do stron lub pełnotekstowych wersji periodyków, najczęściej zdigitalizowanych w polskich bibliotekach cyfrowych.

Zdecydowanie mniej sprawny, wolniejszy a tym samym mniej korzystny dla użytkownika może się wydawać starszy katalog KaRo, który posiada opcję wyboru zasobów bibliotek do przeszukiwania. Należy wspomnieć jednocześnie o głównym katalogu komputerowym BN, który uwzględnia m.in. opisy czasopism z XIX–XXI wieku. W wyszukiwaniu zaawansowanym pod hasłem czasopisma literackie widocznych jest aż 3869 pozycji (stan z listopada 2018).

Po wymienionych wyżej źródłach warto wziąć pod uwagę katalogi bibliotek uniwersyteckich oraz dużych miejskich i naukowych bibliotek publicznych. Udostępniają one co prawda jedynie własne zasoby, ale na ich stronach domowych i serwisach widnieją informacje o inicjatywach digitalizacyjnych. Dobry przykład stanowią Biblioteka Jagiellońska, Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego czy Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego. Ich księgozbiory odgrywają istotną rolę w udostępnianiu regionalnych pism literackich.

Wśród innych form rejestrowania prasy literackiej w Internecie należy uwzględnić różnego rodzaju mniej lub bardziej kompletne spisy. Student szkoły wyższej zapewne zajrzy najpierw do Wikipedii, w której pod hasłem „czasopismo literackie” znajdzie krótką definicję, przykładowe typologie i najprostszy z możli-

wych podziałów – ze względu na częstotliwość ukazywania się. Uzupełnia je spis tytułów czasopism z odnośnikami do informacji o nich. Spis 197 pozycji w kategorii polskich pism literackich w tejże Wikipedii zawiera zarówno periodyki dawne, jak też współcześnie wydawane. Linki zewnętrzne odsyłają zainteresowanych do stron internetowych istniejących pism oraz do bibliotek cyfrowych z wersją zdigitalizowaną (głównie jeśli chodzi o najbardziej znane tytuły). W Internecie widnieją też spisy powstałe z inicjatywy poszczególnych bibliotek. Należy je docenić ze względu na regionalny charakter. Przykładem może być pokaźne zestawienie danych bibliograficznych wraz z adnotacjami pt. „Wybrane czasopisma lubelskie 20-lecia międzywojennego”, w którym ujęto również mało znane druki o profilu literackim (Wojtysiak). Pomoc dla użytkownika stanowi także spis zatytułowany „Katalog czasopism kulturalnych”. Nieaktualizowany niestety spis pt. „Pisma literackie w Polsce” Klubu Literackiego Brzeg wymienia alfabetycznie 74 pisma, przy jednoczesnej zachęcie do publikowania w tego typu periodykach.

O ile bibliografie rejestrują kompletne spisy czasopism literackich wydawanych w Polsce w danym roku, o tyle łatwiejsze w użytkowaniu spisy umieszczone w Internecie są przydatne dzięki aktualizacjom. Niestety, wiele z nich to jednorazowe inicjatywy, o których po pewnym czasie zapomniano – i tak jednak wydają się cenne ze względu na swoją choćby tylko orientacyjną zawartość.

Zdycygalizowane czasopisma literackie

Na podstawie wyżej wymienionych elektronicznych źródeł informacji sprawdzono dostępność w Internecie najbardziej cenionych i popularnych polskich czasopism literackich. Analiza pokazała, że najważniejsze periodyki, począwszy od osiemnastowiecznych (pierwsze *Zabawy Przyjemne i Pożyteczne*, 1770–1777), po dziewiętnastowieczne oraz z okresu dwudziestolecia międzywojennego zostały zdigitalizowane, do czego przyczyniła się głównie realizacja krajowych projektów w tym zakresie.

Przegląd zasobów największej biblioteki cyfrowej administrowanej przez pracowników BN Polony w kategorii „czasopisma” dowodzi, że została tu uwzględniona większość znanych literackich tytułów XIX–XX wieku. W tym miejscu nie sposób wymienić wszystkich, ale warto wspomnieć chociaż o niektórych, jak *Biesiada Literacka* (1876–1917), *Bluszcz* (1865–1939), *Gazeta Literacka* (1821–1934), *Kłosa* (1865–1890), krakowska *Krytyka* (1899–1914), *Pamiętnik Warszawski* (1809–1931), *Pszczółka Krakowska* (1819–1922), *Tygodnik Ilustrowany* (1859–1939), poznański *Tygodnik Literacki* (1838–1845), *Wędrowiec* (1863–1906), lwowskie *Życie* (1910–1912).

Biblioteka Warszawska (1841–1914), w której przedstawiano, jak donosił podtytuł, „wiadomości bieżące, naukowe, literackie i artystyczne”, udostępniona została za pośrednictwem Śląskiej Biblioteki Cyfrowej. Z kolei pełna zawartość warszawskiej *Chimery* (1901–1907) znajduje się aż w trzech bibliotekach cyfro-

wych (Jagiellońskiej Bibliotece Cyfrowej, Bibliotece im. Wacława Borowego i Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej) oraz na amerykańskiej stronie Internet Archive⁷. We wspomnianej Śląskiej Bibliotece Cyfrowej widnieje również nieregularnie wydawany „miesięcznik literacko-artystyczny” *Czartak* (1922–1928) – efemeryda dwudziestolecia międzywojennego (tylko trzy zeszyty), a zarazem organ grupy literackiej o tej samej nazwie. Podobnie *Skamander* (1920–1928, 1935–1939), pismo zrzeszonych pod tą samą nazwą poetów, uwzględniony został w projekcie zatytułowanym e-Kolekcja Czasopism Polskich, który miał zapewnić dostęp cyfrowy do poczytnych i rzadkich tytułów prasowych (portal nie jest aktualizowany od października 2013). Organem pisarzy i artystów skupionych wokół grup „Bunt” i „Zdrój” był dwutygodnik *Zdrój* (1917–1922) założony przez Jerzego Hulewicza – obecny w Wielkopolskiej Bibliotece Cyfrowej. Tutaj zdigitalizowano także pisma literackie o profilu katolickim z lat 1918–1939, wśród których znalazła się *Tęcza* (1927–1939) i *Kultura* (1936–1939). Kwartalnik *Marcholt* (1934–1938) udostępnia Małopolska Biblioteka Cyfrowa. W tej samej bibliotece wśród zdigitalizowanych periodyków znalazły się najbardziej popularne oraz kontrowersyjne w tym okresie *Wiadomości Literackie* (1924–1939). Stołeczny *Pion* (1933–1939) – „oficjalny organ literacki sfer rządzących” (Paczkowski 1980, s. 264) posiada w swoich zasobach Chełmska Biblioteka Cyfrowa. Tygodnik obozu narodowego *Prosto z Mostu* (1935–1939) udostępnia E-biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego. Wybrane numery z dwóch roczników tego pisma dostępne są również w Radomskiej Bibliotece Cyfrowej.

W digitalizacji nie pominięto również mniej znanych tytułów, jak np. organ grupy literacko-artystycznej Lit-Ars *Czasopismo Literackie* (1936–1938) (w dwóch bibliotekach cyfrowych – Jagiellońskiej i Śląskiej) czy literackiej *Skawy* (1938–1939). Częściowo, gdyż z okresu 1933–1934, udostępniono w Chełmskiej Bibliotece Cyfrowej wybrane numery komunistycznego *Lewara* (1933–1936).

Na digitalizację zdecydowanie oczekują czasopisma literackie wydawane w latach 1945–1989. W Internecie nie znajdziemy bowiem najbardziej reprezentatywnych, m.in. warszawskiej *Kultury* (1963–1981), *Kuźnicy* (1945–1950), *Literatury* (1972–1981), *Nowej Kultury* (1950–1963), *Odrodzenia* (1945–1950), *Przeglądu Kulturalnego* (1952–1963), *Twórczości* (1945–), *Tygodnika Kulturalnego* (1961–1990), *Współczesności* (1956–1971). Wyjątek stanowi kilka pism, m.in. krakowskie *Życie Literackie* (1951–1990), redagowane przez Władysława Machejka (w całości w Małopolskiej Bibliotece Cyfrowej) oraz przedwojenna jeszcze *Kamena* (1933–1991) Kazimierza Andrzeja Jaworskiego, kontynuowana po II wojnie światowej. Cyfrową wersję *Kameny* prezentuje Biblioteka Multimedialna Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”.

Archiwum *Dialogu* (1956–) udostępnia pełną zawartość numerów po zakończeniu bieżącego roku wydawniczego. Zawiera równocześnie spisy treści zeszy-

⁷ Internet Archive gromadzi nie tylko pełnotekstowe czasopisma, ale także inne zasoby multimedialne, m.in. książki, filmy, audycje radiowe, nagrania programów telewizyjnych.

tów bieżących wraz z dostępem do części artykułów i materiałów. Zaplanowano systematyczne uzupełnianie zdigitalizowanych roczników od początku istnienia pisma. Ponadto użyteczna wyszukiwarka na jego stronie domowej pozwala na penetrowanie wszystkich roczników z lat 1956–2010 według nazwisk i tytułów artykułów⁸.

Nieco lepiej przedstawia się sytuacja cyfryzacji emigracyjnych pism politycznych i literackich, które odegrały najważniejszą rolę po II wojnie światowej. Roczniki paryskiej *Kultury* (1946–2000) Jerzego Giedroycia zostały upowszechnione w całości w 2014 roku na własnym portalu pod nagłówkiem Publikacje. Ukazujący się 40 lat poza Polską tygodnik Mieczysława Grydzewskiego pod tytułami *Wiadomości Polskie* (1940–1944) i *Wiadomości* (1946–1981) znalazł swoje miejsce w Kujawsko-Pomorskiej Bibliotece Cyfrowej. Dbłość o umieszczanie w cyfrowych zasobach czasopiśmienniczych niektórych efemeryd emigracyjnych może świadczyć o świadomości znaczenia ochrony kultury polskiej. Przykład stanowi chociażby wydawana przez Eustachego Januszkiewicza trzy razy w miesiącu w Paryżu dziewiętnastowieczna *Młoda Polska* z podtytułem *Wiadomości historyczne i literackie* (1838–1840), dostępna w Cyfrowej Bibliotece KUL.

Przegląd źródeł internetowych dowiódł, że najważniejsze polskie pisma literackie wydawane od początku XVIII do połowy XX wieku, choć rozproszone w zasobach różnych bibliotek cyfrowych, są dostępne *online*. Ich odnalezienie ułatwiają różnego typu wyszukiwarki. Do najbardziej przydatnych należą wyszukiwarki FBC Czasopisma i NUKAT. Niezwykle pomocna jest też Google, która zazwyczaj na jednym z wyższych miejsc listy trafień wskazuje bibliotekę cyfrową, w której dostępne jest dane czasopismo.

Należy zauważyć jednak, że w procesach digitalizacji wyraźnie zabrakło dobrej komunikacji i synchronizacji działań zarówno w skali kraju, jak i międzynarodowej. Niektóre tytuły przeniesiono na nośniki cyfrowe kilkakrotnie, niezależnie od siebie, w związku z czym znajdują się pod różnymi adresami internetowymi lub w różnych bibliotekach cyfrowych. Odgórne monitorowanie projektów i podejmowanych przedsięwzięć przyczyniłoby się zapewne do lepszego zagospodarowania funduszy, które można było przecież przeznaczyć na digitalizację kolejnych tytułów prasowych.

⁸ [<http://www.dialog-pismo.pl/archiwum-numerow-dialogu#/>; 10.11.2018].

Witryny internetowe współczesnych czasopism literackich

Dobłą orientację wśród wydawanych obecnie pism literackich i ich internetowych wersji zapewnia nieco przestarzały, ale solidnie opracowany leksykon pt. „Pisma kulturalne w Polsce po 1989 roku” (Gałuszka, Maroszczuk, Nęcka 2009). Wymieniono bowiem w nim tytuły o zasięgu ogólnokrajowym, regionalnym i mniej znane – o charakterze środowiskowym. Także Jerzy Myśliński, opisując cechy „prasy internetowej”, zwrócił uwagę na towarzyszące tradycyjnym mediom papierowym witryny, portale i wortale (Myśliński 2010, s. 38).

Obecnie wydawane periodyki zazwyczaj posiadają swoje serwisy lub strony domowe w Internecie, gdzie udostępniane są głównie na trzy sposoby, tj. poprzez umieszczenie:

- tylko spisów treści poszczególnych numerów,
- spisów treści z wybranymi artykułami w całości lub w streszczeniu,
- pełnej zawartości zeszytów.

Przedstawiony podział warto poprzeć kilkoma przykładami tytułów literackich, które widnieją *online*. Można zaobserwować dużą różnorodność inicjatyw, co może świadczyć o zainteresowaniu wydawaniem tego typu periodyków nie tylko ze strony starszego, ale i młodszego pokolenia. Strona internetowa stanowi zarazem promocję wydawnictw, co w dużym stopniu zależy od jej wyglądu, atrakcyjności, funkcjonalności i aktualności. Ponadto jej *design* powinien być dostosowany do profilu, poziomu i zawartości tytułu prasowego. Wybór formy udostępniania uzależniony był dotychczas m.in. od dofinansowania ministerialnego, które nakładało obowiązek pełnego dostępu do zawartości.

Udostępnianie poprzez zamieszczenie spisów treści

Niektóre redakcje zdecydowanie preferują promocję pism jedynie przez informowanie o ich zawartości. Przykładem może być powstały w tym roku krakowski kwartalnik *Czas Literatury* (2018–) pod redakcją Jacka Hajduka, który prezentuje na swojej atrakcyjnie zaplanowanej stronie w zakładce Archiwum jedynie spisy treści dwóch drukowanych dotychczas numerów⁹. Również będący inicjatywą społeczną młodych bezpłatny papierowy nieregularnik artystyczno-literacki *Moja Przestrzeń Kultury* (2017–), zaplanowany w nakładzie 1000 egz., w ten sposób informuje o swojej zawartości¹⁰. Starszy, gdyż wydawany od 1956 roku do dziś *Dialog* – miesięcznik poświęcony dramaturgii – na swoim dobrze opracowanym portalu w sekcji Archiwum bieżące numery również reklamuje głównie poprzez spisy treści¹¹. Taki sposób promocji wydaje się wyraźnie bronić wersji drukowanej czasopism, gdyż zachęca zainteresowanych do ich kupna.

⁹ [<https://www.czasliteratury.pl/>; 9.12.2018].

¹⁰ [https://wspieram.to/mpk_2; 19.12.2018].

¹¹ [<http://www.dialog-pismo.pl/archiwum-numerow-dialogu#>; 9.12.2018].

Prezentowanie spisów treści wraz z wybranymi artykułami (w całości lub ich streszczeń)

Warto przytoczyć kilka przykładów. Papierowy i zarazem cyfrowy kwartalnik *Krytyka Literacka* (2016–) reklamowany jest w Internecie zarówno dzięki zestawieniom zawartości, jak też wybranym starszym zeszytom udostępnianym w całości¹². Rozbudowaną, sprawną i ciekawą stronę posiada lubelski kwartalnik *Akcent: literatura i sztuka* (1980–), na której zasadniczo prezentowane są spisy zawartości¹³. W Archiwum odbiorca znajdzie fragmenty artykułów, które można przeczytać w całości po opłaceniu 17 gr. Szczeciński kwartalnik literacko-kulturalny *eleWator*, założony w 2012 roku przez Cezarego Sikorskiego, również zapowiada kolejne elementy poszczególnych numerów¹⁴. W przypadku wymienionych pism można zakupić obok wersji drukowanej również wariant elektroniczny. Redakcja literacko-artystycznej a zarazem naukowej *Frazy* (1991–) prezentuje wybrane artykuły w całości¹⁵. Swoiste losy redakcji nieistniejącego już *bruLionu* możemy pokrótce poznać *online* dzięki niektórym wyselekcjonowanym publikacjom z pisma¹⁶, jak też opiniom o nim w polskiej prasie.

Przy tym sposobie promocji pism również chroni się konsekwentnie kontynuację wersji drukowanej, choć zapoznanie się przynajmniej z wyborem publicystyki bardziej zachęca do kupna czy prenumeraty.

Wiele współczesnych periodyków posiada charakter regionalny, np. początkowo papierowa a obecnie internetowa *Latarnia Morska. Pomorski magazyn literacko-artystyczny* (2006–). Jak dowiadujemy się z redakcyjnej informacji, w 2009 roku dzięki funduszom uzyskanym z Gdańskiej Biblioteki Cyfrowej za zgodę na digitalizację papierowych wydań, udało się stworzyć obecnie istniejący portal. Umieszczone zostały na nim w wyborze wszystkie najważniejsze teksty archiwalne pogrupowane według gatunków literackich¹⁷. W tym wypadku zatem na jednej stronie można znaleźć i aktualne wydania pisma, i jego genologicznie uporządkowane archiwalne zasoby.

Inne rozwiązanie zaproponowano w przypadku kwartalnika Wrocławskiej Grupy Literackiej pt. *Czasopismo Literackie EuroArt* (2007–) pod redakcją Tadeusza Hołubowicza. Nie posiada on bowiem stałego portalu internetowego. W sieci udostępniono tylko jeden bezpłatny podwójny numer pokazowy z lat 2016/2017, który służy promocji. Podczas jubileuszowych uroczystości pięciolecia istnienia pisma prezes przypomniał, że „Grupa i *Czasopismo Literackie* nie korzystały z żadnych dotacji i sponsoringów, organizując dziewięć konkursów literackich z różnorodnymi nagrodami. W tym czasie opublikowa-

¹² [<http://krytykaliteracka.blogspot.com/>; 9.12.2018].

¹³ [<http://akcentpismo.pl/>; 9.12.2018].

¹⁴ [<http://www.elewator.org/>; 9.12.2018].

¹⁵ [<http://fraza.univ.rzeszow.pl/>; 9.12.2018].

¹⁶ [<http://niniwa22.cba.pl/index-brulion.htm>; 6.12.2018].

¹⁷ Dziesięć lat *Latarni Morskiej* [<http://latarnia-morska.eu/pl/o-nas>; 8.12.2018].

no 13 numerów, gdzie jedynym kryterium kwalifikowania utworów do publikacji była ich jakość artystyczna” (Hołubowicz 2012). Redakcja *Czasu Kultury*, na atrakcyjnej stronie internetowej praktykuje udostępnianie spisów treści periodyku nawet dla wyczerpanego nakładu pisma z poprzednich lat. W zakładkach Czytanka czy Felieton widnieją kilkudzaniowe fragmenty publicystyki. Archiwum zawiera wersję cyfrową periodyku z lat 1985–1989. Digitalizację kilku roczników zrealizowano we współpracy z dyrekcją Biblioteki Raczyńskich w Poznaniu w ramach programu Kultura Cyfrowa ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Czytelnicy mogą wybrać bardziej czytelną wersję w PDF-ie lub skany wersji oryginalnej¹⁸. Należy zauważyć, iż e-wydanie *Czasu Kultury*, identyczne z wersją drukowaną, wcale nie jest tańsze, lecz utrzymane w tej samej cenie.

Zamieszczanie w Internecie pełnej zawartości numerów pisma

Najbardziej dogodną dla użytkownika formą jest całkowita (tzn. wraz z najnowszymi wydaniem) dostępność periodyku w postaci cyfrowej. Tak jest na przykład w wypadku kwartalnika literackiego Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Pisarzy Polskich *Podgląd* (2015–)¹⁹. Na jego łamach wypowiada się zamknięty krąg twórców należących do Stowarzyszenia. Podobnie ambitna i interesująca pod względem wydawniczym, ukazująca się co miesiąc *Gazeta Kulturalna* (1996–), z podtytułem *Poezja, proza, krytyka, historia, sztuka, muzyka*, widoczna jest w całości – zarówno jej bieżące numery, jak też archiwalne²⁰. Redakcja stworzyła skromny, ale dobrze działający serwis, w którym w dziale Aktualności nawiązuje do bieżących wydarzeń kulturalnych, w tym do publikacji innych pism, np. szczecińskiego kwartalnika *EleWator*. Przykładem internetowego magazynu o kulturze jest wydawany od 2009 roku przez Narodowy Instytut Audiowizualny warszawski *dwutygodnik.com* z niezwykle interesującą stroną domową. Redakcja kwartalnika *Enigma* (1986–) w swojej dość łatwej w obsłudze, a jednocześnie dzięki atrakcyjnej witrynie przejawia ambicję pełnotekstowego zaprezentowania dawnych numerów pisma. Sukcesywnie są one przygotowywane i zamieszczane w pełnej wersji²¹. Atrakcyjny graficznie i okazały objętościowo (60–100 s.) kwartalnik *Migotania* (2002–), z podtytułem *Gazeta Literacka*, udostępnia pełną zawartość pisma od 2011 roku. Jak czytamy na stronie głównej, pismo od kilkunastu lat posiada „tysiące odbiorców dzięki nieodpłatnemu dostępowi w formacie wirtualnym”. Redakcja w bieżącym roku boryka się z problemami finansowymi, o czym świadczą słowa: „Pragniemy, aby do końca roku 2018 ukazały się wszystkie cztery numery *Gazety Literackiej Migotania*, zarówno w wersji papierowej,

¹⁸ [<http://czaskultury.pl/wydawnictwo/#archives>; 8.12.2018].

¹⁹ [<http://podglad.com.pl/>; 26.12.2018].

²⁰ [<http://www.gazetakulturalna.zelow.pl/index.php/biezacy-numer-3>; 8.12.2018].

²¹ [<http://www.enigma.pl/>; 26.12.2018].

jak i internetowej. Niestety, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego odmówiło wsparcia finansowego”²².

Redakcje współczesnych pism literackich mają świadomość znaczenia obecności i promowania swoich czasopism w Internecie. Dlatego też periodyki te mają swoje e-wersje, posiadają strony WWW, a niekiedy dość rozbudowane i fachowe serwisy.

Nie sposób wymienić w tym miejscu wszystkich najistotniejszych pism literackich, które zostały zdigitalizowane i są powszechnie dostępne *online*. Jednak nawet przedstawiony tu ogólny i wstępny przegląd zasobów internetowych w tym obszarze wskazuje na stosunkowo zaawansowany w Polsce proces digitalizacji tej grupy wydawnictw. Periodyki z XIX i pierwszej połowy XX wieku, podobnie jak najbardziej znaczące polskie tytuły emigracyjne, są dostępne *online*. Obecnie należy oczekiwać na digitalizację prasy PRL-u.

Typologia czasopism literackich

Podziały i klasyfikacje, chociaż sztucznie tworzone, porządkują zazwyczaj wiedzę o przedmiocie badań. Ulegają zmianom wraz z rozwojem nauki i przemianami dokonującymi się pod wpływem nowych technologii.

Polscy prasoznawcy dotychczas różnie klasyfikowali kategorię czasopism literackich. Andrzej Paczkowski i Wiesław Władyka na przykładzie prasy lat 1918–1939 utworzyli jedną wspólną grupę pod mianem czasopism społeczno-kulturalnych i literackich (Paczkowski 1980, s. 5; Władyka 1988, s. 7). Leszek Szaruga w odniesieniu do prasy lat 1945–1989 wyodrębnił pierwotnie grupę pism literackich (Szaruga 1996), innym razem zaś wolał nazwać je prasą kulturalną (Szaruga 1999). Podobnie redaktorzy leksykonu „Pisma kulturalne w Polsce po 1989 roku” (Gałuszka, Maroszczyk, Nęcka 2009) zdecydowali się na periodyki kulturalne. Jerzy Myśliński pisał o prasie społeczno-kulturalnej w Polsce Ludowej, taką grupę w typologii przyjęła również Urszula Jakubowska (2012).

Nieco odmienny podział prasy zaproponował Władysław Marek Kolasa (2004), który w grupie periodyków kulturalnych (konkretnie – krakowskich) wyróżnił m.in. podkategorie czasopism literackich, artystycznych i społeczno-kulturalnych. Ta propozycja wydaje się najlepiej uwzględniać różnorodność funkcjonujących na rynku prasowym wydawnictw tego typu. W zakresie pism literackich autor wskazał podgrupę prasy związków twórczych, czasopism młodych, organów literackich klubów i domów kultury oraz artziny (tzw. literatura „trzecioobiegowa”)²³.

²² [<http://www.migotania.pl/>; 8.12.2018].

²³ Na temat rozumienia terminów: trzeci obieg, artzin i pokrewnych patrz prace Wojciecha Kajtocha: Drugi obieg, [w:] A. Żbikowska-Migoń, Marta Skalska-Złat (red.), Encyklopedia książki, t. 1, Wrocław 2017, s. 539–540; Zin, tamże, t. 2, s. 673–674; Art zine, [w:] W. Pisarek (red.), Słownik

Przypomnijmy propozycję klasyfikacji w „Encyklopedii wiedzy o prasie” (Maślanka 1976), w której pod hasłem „czasopisma literackie” widnieje podział na pisma o zawartości:

- ogólnej z dominacją problematyki literackiej
- specjalnej poświęcone nauce o literaturze.

W dalszej kolejności, wśród wielu przykładów tytułów prasowych o tym profilu z XIX i XX wieku wymienione zostały:

- literacko-społeczne
- literacko-polityczne
- literacko-naukowe
- literacko-artystyczne.

Do tego spisu można z powodzeniem dodać jeszcze literacko-krytyczne oraz literacko-kulturalne. Według kryterium przeznaczenia należy natomiast wśród nich uwzględnić: elitarne, organy grup literackich, pisma młodych czy przeznaczone dla szerokiej publiczności. Warto nadmienić również o typologii przytoczonej przez Andrzeja Bucka (1992), w której wyszczególnione zostały tytuły prasowe grup literackich, wydawnictwa nieprofesjonalne, biuletyny młodych oraz dodatki literackie do periodyków, numery specjalne i kolumny w pismach społeczno-kulturalnych. W bardziej szczegółowym podziale czasopism artystycznych Andrzeja K. Waśkiewicza wydzielono trzy ich rodzaje: interdyscyplinarne pisma artystyczne młodych, literackie pisma studyjne i specjalistyczne periodyki poświęcone poszczególnym dyscyplinom sztuki (Buck 1992, s. 281).

Typologia pism literackich klasyfikowanych według poruszanej tematyki, uwzględniająca uszczegóławiające ich profil podtytuły nadawane przez wydawców, mogłaby obecnie obejmować następujące ich kategorie:

- społeczno-kulturalno-literackie
- literacko-artystyczne
- literacko-krytyczne
- literacko-muzyczne
- literacko-polityczne
- literacko-społeczne
- literacko-naukowe
- literackie o fantastyce
- poetyckie
- teatralne.

Klasyfikacja tych pism uwzględniająca kryterium typu odbiorcy mogłaby je dzielić na:

- ogólne
- specjalistyczne
- dla sympatyków grup literackich

---

terminologii medialnej, Kraków 2006, s. 12; Fanzin, tamże, s. 55–56; Trzeci obieg, tamże s. 223; Co to jest zin?, [w:] W. Kajtoch, Szkice językoznawczo-prasoznawcze, Kraków 2016, s. 11–12.

- dla młodego czytelnika (w tym studenckie²⁴)
- ziny literackie (nieprofesjonalne, środowiskowe²⁵).

Według kryterium wydawcy można zaproponować podział na pisma:

- stowarzyszeń i towarzystw
- uniwersyteckie
- bibliotek naukowych i wojewódzkich
- grup i klubów literackich
- regionalnych ośrodków kultury
- fundacji
- kół miłośników (pisma fanowskie)
- wydawców i księgarń wysyłkowych.

Z kolei wedle formy udostępniania należałoby w typologii uwzględnić pisma:

- drukowane
- e-czasopisma (sieciowe) – od razu powstały jako wersje elektroniczne
- drukowane i elektroniczne (do wyboru)
- zdigitalizowane (zamieszczane w bibliotekach cyfrowych przetransponowane na wersję elektroniczną papierowe wydania czasopism).

* * *

Jak wyżej wspomniano, czasopisma literackie są bliskie czasopismom społeczno-kulturalnym lub społeczno-politycznym. Podanie ich wiarygodnej statystyki jest trudne, zwłaszcza jeśli fakt, że obejmują one również w jakimś zakresie tematykę literacką, nie jest wyekspozowany – np. w tytule czy podtytule precyzującym profil pisma. Pisma dawne, głównie dziewiętnastowieczne i z okresu dwudziestolecia międzywojennego, zazwyczaj również łączyły w swojej zawartości problematykę polityczną, społeczną oraz artystyczną i podkreślały ten fakt w tytułach, podtytułach w różnych konfiguracjach. Przytoczmy na potwierdzenie kilka przykładów: *Myśl Polska: bezpartyjny tygodnik społeczny, polityczny i literacki* wydawany w Poznaniu (1930), warszawska *Prawda. Tygodnik Po-*

²⁴ Jako źródła do badań nad prasą studencką w PRL szeroko uwzględniające czasopisma literackie można wymienić książki: *Czasopisma studenckie w Polsce (1945–1970)*, red. A.K. Waśkiewicza, Warszawa 1970; *Czasopisma studenckie w Polsce (1971–1976)*, red. A.K. Waśkiewicza, Warszawa 1977, a także artykuły: W. Kajtoch, *Prasa studencka lat 80. XX w. – agonia czy przemiana*, [w:] E. Chudziński (red.), *Kultura studencka. Zjawisko – twórcy – instytucje*, Kraków 2011, s. 291–305; A.K. Waśkiewicz, *Studencki ruch literacki w latach 1956–1989*, [w:] tamże, s. 253–273; E. Orzechowski, *Prasa studencka w latach 1956–1981*, [w:] tamże s. 275–289.

²⁵ Zawartość kilkunastu zinów literackich omawia tekst: W. Kajtoch, *Obok „bruLionu” – tematy i prądy najmłodszej prozy polskiej*, [w:] tegoż, *Szkiele językoznawczo-prasoznawcze*, Kraków 2016, s. 101–125. Rejestrują je różne wydawnictwa, np. *Xerofoeria 2.0: antologia artzistów: polskie alternatywne pisma literackie 1980–2000: wersja beta*, oprac. P. Dunin-Łasowicz, Warszawa 2002. Obszerne wykazy pism alternatywnych (w tym literackich) przynosi D. Ciosmak, *Antologia zinów 1989–2001*, Kielce 2001, a także niewydana praca z 1996 roku: W. Chorążki i in., *Polska prasa alternatywna (trzecioobiegowa) 1990–1995* (maszynopis katalogu zdeponowany w bibliotece Ośrodka Badań Prasoznawczych Uniwersytetu Jagiellońskiego).

lityczny, Społeczny i Literacki (1881–1890), *Prąd. Miesięcznik Społeczny i Literacko-Naukowy* (1909–1939), oraz znów dwa poznańskie periodyki *Rewja: ilustrowany tygodnik artystyczno-literacki* (1927) i *Salon Literacki: tygodnik literacko-artystyczny* (1922–1924), *Śpiewak: miesięcznik literacko-muzyczny* (1909–1924) czy *Tygodnik Literacki poświęcony literaturze, sztuce pięknym i krytyce* (1838–1945).

Współczesne redakcje czasopism literackich, jak już wspomniano wyżej, w różny sposób promują je w Internecie. Czynią to za pomocą stron WWW, bibliotek cyfrowych, repozytoriów, spisów lub umieszczając artykuły w bazach danych. Te ostatnie „są jednym z ważniejszych kanałów dostępu do pełnych tekstów zgromadzonych tam czasopism” (Drabek 2017, s. 1). Pełnotekstowa wersja pism w Internecie wydaje się szczególną ambicją wielu redaktorów. Nie należy zapominać, że cechą prasy w ogóle, a tym bardziej mediów elektronicznych jest aktualność treści. Spełnienie tego postulatu wymaga bieżącej aktualizacji informacji. Zapomina się o tym wyraźnie w przypadku różnych dostępnych *online* spisów tytułów czasopism literackich – kiedyś je utworzono, ale nie dba się obecnie o ich aktualizację.

Dawne periodyki, aby ocalić je od zapomnienia, należałoby nadal, sukcesywnie digitalizować (przy docenieniu zrealizowanych dotychczas programów). Proces digitalizacji w sposób znaczący poszerza krąg odbiorców i umożliwiając dotarcie do całości treści tytułów, zachęca tym samym naukowców do prowadzenia różnorodnych badań i analiz prasoznawczych. Natomiast bezpłatne elektroniczne wersje niektórych współczesnych tytułów literackich są dobrym sposobem ich promocji.

Bibliografia

- Bąbiak G.P. (2017). Bibliografia zawartości. *Odrodzenie* (1944–1950). Warszawa. *Bibliografia Wydawnictw Ciągłych* [<https://www.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-wydawnictw-ciaglych/>; 12.10.2018].
- Bibliografia Zawartości Czasopism* [<https://www.bn.org.pl/bibliografie/bibliografia-narodowa/bibliografia-zawartosci-czasopism/numery-do-pobrania/>; 12.03.2019].
- Biblioteka Multimedialna Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN” [<http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/publication/publication?id=51370&tab=3>; 8.12.2018].
- Buck A. (1991). Czasopisma literackie młodych (1944–1960): zawartość – typologia – funkcje. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie*, r. 147. Prace Bibliotekoznawcze nr 6, s. 245–254.
- Buck A. (1992). Czasopisma literackie młodych 1944–1971: szkice. Zielona Góra [<http://zbc.uz.zgora.pl/dlibra/publication/53252/edition/46222/content?ref=struct&navref=MTUzODt6bnk>; 27.12.2018].
- Chwastyk-Kowalczyk J. (2013). Rynek czasopism literacko-artystycznych w Polsce po 1989 roku. *Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy*, t. 5, s. 83–117.
- Czasopisma Federacji Bibliotek Cyfrowych [http://czasopisma.fbc.net.pl/?s=newspaper_title%2520asc; 20.09.2018].

- Dabert D. (2014). Między wizją a spełnieniem: profile ideowe i artystyczne czasopism literackich w drugim obiegu wydawniczym 1982–1989. Poznań.
- Darska B. (2006). Znaczenie przełomu 1989 roku w Polsce dla czasopiśmiennictwa kulturalnego: rekonesans. *Media, Kultura, Komunikacja Społeczna: Zeszyty Naukowe Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej UWM*, nr 2, s. 167–172.
- Drabek A. (2017). Czasopisma *open access* w polskich bazach danych. W: I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf (red.). Bibliograficzne bazy danych: perspektywy i problemy rozwoju [http://open.ebib.pl/ojs/index.php/Mat_konf/article/view/598; 14.12.2018].
- Dziki S. (1970). Próba skonstruowania schematu ogólnej typologii prasy. *Zeszyty Prasoznawcze*, nr 4, s. 5–20.
- E-biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego [http://ebuw.uw.edu.pl/dlibra/publication?id=569; 15.09.2018].
- e-Kolekcja czasopism Polskich [http://buwcd.buw.uw.edu.pl/e_zbiory/ckcp/CKCP.html; 23.12.2018].
- Fiałkowski T. (2004). Dwadzieścia pięć lat temu: roczniki i archiwalia *Tygodnika* czekają na digitalizację. *Tygodnik Powszechny*, nr 16, s. 5.
- Fiut I.S. (1997). Pisma literacko-artystyczne w latach 1989–1996. *Zeszyty Prasoznawcze*, nr 6, s. 54–63.
- Gajkowska C. (2013). Bibliografia opracowań historii prasy. Warszawa.
- Gałużka J., Maroszczuk G., Nęcka A. (red.) (2009). Pisma kulturalne w Polsce po 1989 roku. Katowice.
- Hołubowicz T. (2012). 5. Urodziny EuroArtu [https://dziennikarzerp.eu/2012/11/5-urodziny-euroartu/; 9.12.2018].
- Jakiel E. (2010). W służbie katechezy: teksty literackie w periodykach religijnych 1890–1918 w kontekście Młodej Polski. Gdańsk.
- Jakubowska U. (red.) (2011). Czasopisma społeczno-kulturalne w okresie PRL. Warszawa.
- Katalog Czasopism Kulturalnych [http://katalog.czasopism.pl/index.php/Kategoria:Literatura; 12.09.2018].
- Klub Literacki „Brzeg”. Pisma literackie w Polsce [http://www.klubliterackibrzeg.pl/2010/09/pisma-literackie-w-polsce/; 3.09.2018].
- Kolasa W.M. (2004). Prasa Krakowa w dekadzie przemian 1989–1998. Kraków.
- Kołodziejka Z. (2014). Izraelita (1866–1915): znaczenie kulturowe i literackie czasopisma. Kraków.
- Kowalewski W. (2010). Udział prasy lokalnej i regionalnej w budowaniu kolekcji cyfrowych. Model Małopolski. W: C. Mazurek (red.). *Polskie biblioteki cyfrowe* (s. 49–51). Poznań.
- Kowska M. (2009). Zasoby czasopiśmiennicze w polskich bibliotekach cyfrowych i bibliograficznych bazach danych – koegzystencja, konkurencja czy kooperacja? [https://repozytorium.umk.pl/bitstream/handle/item/409/Baztech.pdf].
- Kozakowski J. (2016). Digitalizacja prasy dziewiętnastowiecznej na przykładzie warszawskiego dziennika *Echo*. W: M. Stopnicka, A. Śladowska, J. Gruszecki (red.). *Od skryptoriów po nowe media* (s. 23–32). Warszawa [http://bbc.uw.edu.pl/Content/813/Skryptoria.pdf#page=23].
- Kultura* paryska [http://kulturaparyska.com/pl/historia/publikacje/1946; 21.12.2018].
- Marecki P. (2005). *Pospolite ruszenie: czasopisma kulturalno-literackie w Polsce po 1989 roku: rozmowy z redaktorami*. Kraków.
- Maślanka J. (red.) (1976). *Encyklopedia wiedzy o prasie*. Wrocław.
- Myśliński J. (2010). Spojrzenie historyka mediów na internet. W: K. Wolny-Zmorzyński, W. Furman (red.). *Internetowe gatunki dziennikarskie* (s. 36–50). Warszawa.
- NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej (2013). Warszawa [http://autostrada.buw.uw.edu.pl/konferencja/images/nukat_autostrada_informacji_cyfrowej.pdf; 2.11.2018].

- Olczak Z. (2013). Proces typowania czasopism dziewiętnastowiecznych przeznaczonych do digitalizacji – problemy metodyki pracy. W: NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej (s. 19–27). Warszawa.
- Paczkowski A. (1980). Prasa polska w latach 1918–1939. Warszawa.
- Polska Bibliografia Literacka* [<http://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/>; 12.03.2019].
- Rabizo-Birek M. (red.) (2012). Boom i kryzys: nowe czasopisma literacko-artystyczne i społeczno-kulturalne w Polsce po roku 1980. Rzeszów.
- Radomska Biblioteka Cyfrowa [<http://bc.radom.pl/dlibra/publication/13817#structure;12.10.2018>].
- Sierotwiński S. (1963). *Lamus* (środowisko literackie, dzieje i zawartość czasopisma). *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego*, nr 59, *Prace Historycznoliterackie*, z. 5: Filologia, z. 9, s. 204–227.
- Skwirowska S. (red.) (2001). Bibliografia niezależnych wydawnictw ciągłych z lat 1976–1990. Warszawa.
- Straszewska M. (1953). Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832–1848. Cz. 1 (1832–1840). Wrocław.
- Straszewska M. (1959). Czasopisma literackie w Królestwie Polskim w latach 1832–1848. Cz. 2 (1840–1848). Wrocław.
- Szaruga L. (1996). Czasopisma literackie. W: A. Brodzka, T. Bujnicki (red.). *Literatura polska 1918–1975*. Cz. 1, t. 3: 1945–1975 (s. 207–250). Warszawa.
- Szaruga L. (1999). *Co czytamy? Prasa kulturalna 1945–1995*. Lublin.
- Szczuka M. (1981). *Czasopisma literackie Łodzi międzywojennej (1918–1939)*. Łódź.
- Szymański W.P. (1970). *Z dziejów czasopism literackich w 20-leciu międzywojennym*. Kraków.
- Urbanowski M. (1997). *Nacjonalistyczna krytyka literacka: próba rekonstrukcji i opisu nurtu w II Rzeczypospolitej*. Kraków.
- Waśkiewicz A.K. (2002). *Fenomen gdański: pięć szkiców o instytucjach młodej literatury lat siedemdziesiątych*. Gdańsk.
- Wieczorek M. (2005). *BruLion: instrukcja obsługi*. Kraków.
- Władyka W. (1988). *Prasa Drugiej Rzeczypospolitej*. W: J. Łojek, J. Myśliński, W. Władyka. *Dzieje prasy polskiej (92–133)*. Warszawa.
- Wojtyśiak A. *Wybrane czasopisma lubelskie 20-lecia międzywojennego* [http://biblioteka.teatrnn.pl/dlibra/Content/31922/Wybrane_czasopisma_lubelskie.pdf; 9.12.2018].
- Zdanowicz-Cyganiak K. (2014). *Pisma społeczno-kulturalne i literacko-artystyczne w województwie śląskim: przegląd*. W: M. Łuczak, A. Pethe (red.). *Porządkowanie wolności: 25 lat Śląska w mediach (na przykładzie województwa śląskiego)* (s. 80–92). Katowice.
- Zyga A. (1983). *Krakowskie czasopisma literackie drugiej połowy XIX wieku: (1860–1895)*.

STRESZCZENIE

Metodą analizy zawartości mediów dokonano przeglądu dostępnych w Internecie tytułów czasopism o profilu literackim w różnych formach i konfiguracjach (pełnotekstowych, abstraktowych, spisów treści, opisów bibliograficznych czy list tytułów). Bez ograniczeń chronologicznych wzięto pod uwagę zarówno zdigitalizowane pisma dawne zamieszczone w polskich bibliotekach cyfrowych, jak też współczesne periodyki od początku swego istnienia funkcjonujące w wersji cyfrowej, a widoczne na portalach, witrynach, własnych stronach internetowych (czasami „przy okazji doczeplone” w niespodziewanych miejscach, np. na stronie encyklopedii lub prywatnej osoby na Facebooku). Starano się przy tym ocenić komunikatywność, użyteczność i łatwość dostępu dla użytkownika. Starano się odpowiedzieć

także na pytanie: Czy najbardziej znane polskie czasopisma literackie są dostępne *online*? Na koniec przedstawiono próbę typologii tychże czasopism według różnych kryteriów.

Słowa kluczowe: polskie zdigitalizowane czasopisma literackie, polskie periodyki literackie w Internecie, typologia czasopism literackich